

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**XIKOMBISO XA XIKAMBELO XA TIKO XA LEMBE
NA LEMBE**

GIREDI 2

XITSONGA RIRIMI KA LEKAYA

SETE YA 2: 2012 XIKOMBISO

Maitelelo ya matirhiselo ya swikombiso swa ANA

1. Nhlamuselo hi ku angarhela

Swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) i swikambeleso swo antswisa vuswikoti na vutivi bya vana leswi languteriweke ku va swi antswisiwile eku heleni ka tigiredi ta 1-6 na 9. Swi ta pfuneta na tidyondzo ta vona ta xikolo ta masiku hinkwawo na ku engetela vutitshembi ni ku va va ta kota ku humelela eka swikambelo swa le handle. Nhlengeletano ya vadyondzisi na vativinkulu va tidyondzo ta Ririmi na Mathematiki va tshamile hansi va endla swikombiso swa swivutiso swa swikambelo leswi nga tirhisiwaka eku dyondziseni ka Ririmi na Mathematiki. Swikombiso leswi swa swikambelo swi huma eka kharikhulamu, leswi swi katsaka titheme ta 1,2, na 3 laha ku nga tlhela ku va na swikombiso swa swikambelo swa Tiko swa Lembe na Lembe (ANA) swa giredi yin'wana na yin'wana. Swikombiso leswi swi engetela swikambelo swa xikolo leswi swi kamberiwaka vana nkarhi na nkarhi kambe ku nga ri ku va swi pfala swona kumbe ku pasa hi swona.

2. Swi fambelana na swin'wana na swin'wana swa switirhisiwa swa ku dyondza na ku dyondzisa

Swikombiso swi endlwile hi ku landzelela swilaveko swa ku ya hi xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu ya tigiredi R- 12(NCS), xitatimende xa pholisi ya kharikhulamu na makambeleso(CAPS) na tsalwa ra Huvo ya Rixaka ya Makambeleso (National Protocol for Assessment). Hinkwaswo switirhisiwa leswi na swin'wana swi tirhisiwile ku humesa switirhisiwa leswi swa xiyimo xa le henhla ku pfuna vadyondzisi eka ku pulana eka madyondziselosho ya vona ya masiku hinkwawo na ku kambela vana.

3. Matirhiselo ya swikombiso swa xikambelo

Mudyondzisi a nga fanelanga ku nyika vadyondzi swikombiso swa xikambelo ku hlamula swivutiso hinkwaswo leswi a nga nyikiwa hi siku rin'we, hambani leswi swikombiso swi nga hi swivumbeko swa tindzimana. Mudyondzisi u fanele ku va a hlawula swivutiso swo karhi a tirhisa swona hi nkarhi wo karhi lowu a wu pulaneke. Mudyondzisi u fanele ku hlawula swivutiso swo karhi hi vukheta leswi a nga ta swi tirhisa hi tindlela to hambana hambana eku dyondzeni na ku dyondzisa hi ndlela leyi:-

- 3.1 Vana va ta tsarisiwa xikambelo xo tsotsosela xo kambela vuswikoti na vuhluleki bya vona eku sunguleni ka dyondzo. Xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta endla leswaku ku kumeka mbuyelo wa ntiyiso wa matsandzelo kumbe vuswikoti bya vana na ku va ku antswisiwa tidyondzo leti nga ta ololoxa swiphiquho . xikambelo lexi xo **lavisisa** xi ta tsariwa tani hi ntirho wa le kaya ku ka xi nga kavanyeti mintirho leyin'wana ya le titlilasini.
- 3.2 Hi nkarhi wa ku tsariwa ka **xikambelo xa le xikarhi ka lembe** lexi kambelaka vuswikoti na vutivi bya vana, tidyondzo leti ti fanele ku ka ti nga siyi n'wana ni un'we ehandle.
- 3.3 Vana va ta kamberiwaka hi ku tsala **xikambelo xo hela ka lembe** ku kambela loko vana va engeterile vutivi na vuswikoti eka tidyondzo leto antswisa. **Mbuyelo** wu fanele ku nyikiwa hi mudyondzisi a kombisa laha ka ha lavaka ku tlhela ku dyondzisiwa nakambe ku endlela ku **katsakanya** laha ku lavaka ku engetela mpfumalo wo rinhanela wa vutivi ni vuswikoti kona.

3.4 Vana va ta va va kuma mpfuno hi maendlelo lawa va nga ta kamberiwa hi wona, xik.ku hlamula hi khlawulanhlamulo leyi nga yona(MC) swivutiso xo pfuleka(OE) kumbe swivutiso swo lava nhlamulo yin'wana na yin'wana(FR), tinhlamulo to koma,sw na sw.

4. **Xikambelo xa le xikarhi ka lembe na xikambelo xo lavisisa** swi ta va na swivutiso swo koma, kasi xikambelo xo hela ka lembe xi ta va na swivutiso swo hlaya leswi nga ta va swikatsakanya tidyondzo leti nga ta va tidyondzile.Xa nkoka i ku endlela leswaku vana va kota ku tolovetiwa ku hlamula swivutiso swa xikambelo hi ku landzelerisa **makambeleso ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA)**.

5. **Maletelelo ya swivutiso na swikomba tinhlamulo**

Xikombiso xa xikomba tinhlamulo (memorandum) xi nyikiwile eka swikombiso swa xikambelo leswi nga tsariwa hi makambeleso ya swikambelo swa tiko swa lembe na lembe(ANA) Xikomba tinhlamulo xi nyika vundzeni bya swilaveko leswi swi faneleke ku hlamula swivutiso swa vadyondzi leswi vadyondzisi va nga ta tlhela va swi twisisa, va swi amukela ni ku swi twisisa ku swi tirhisa hi ndlela leyi amukelekaka. Xikamba tinhlamulo xi tsariwile hindlela yo olova eka mudyondzisi.

6. **Swiangarhela na kharikhulamu**

Swi fanerile leswaku kharikhulamu yi angarheriwa hi ku hetiseka eka tlilasi yin'wana na yin'wana.**Swikombiso** swa giredi yin'wana na yin'wan na dyondzo yin'wana na yin'wana a swi angarhelangi kharikhulamu.Swikombiso leswi i swo pfuna ku engetela vutivi na vuswikoti leswi angarhelaka tiitheme ta lembe ta 1, 2 na 3. Ntirho lowu wu angarhela na tiitheme ta xikolo leti vekiweke ku ya hi tsalwa ra CAPS.

7. **Mahetelelo**

Xikongomelo xa Mfumo i ku antswisa xiyimo xa dyondzo ni ku antswisa vutivi bya ririmi ra le kaya na nyumeresi eka dyondzo ya vana va le hansa. Xikambela xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) i xitirho lexi Mfumo wa le Xikarhi wu xi tirhisaka ku kambela loko vana va karhi va engetela kumbe ku ka va nga engeteli vutivi na vuswikoti eka tidyondzo ta Rirmi ra le kaya na tidyondzo ta Numeresi eka vana. Swifundzhantsongo na Swikolo swi fanele ku seketela vadyondzisi eka ku humelerisa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA) hi ku vona leswaku ku na switrhisiwa leswi faneleke ku endlela ku tlakusa dyondzo ya vana eswikolweni. Hi ku tirhisa Swikombiso swa xikambelo xa Tiko xa Lembe na Lembe(ANA), vadyondzisi va ta kota ku toloveta vana hi tindlela to hambana hambana ta mavutiselo ya xikambelo.Loko ko landzeleriwa swikombiso swa xikambelo hi mfanelo, vana va nga tokota ngopfu hi vutivi na vuswikoti lebyikulu lebyi nga endlaka leswaku va humelela eka xikambelo xo hela ka lembe xa Tiko xa Lembe na Lembe (ANA).

Hlaya xitoro lexi.

Mixo hinkwawo loko Lulama a ri exikolweni a ehleketa leswi a ta dya swona hi nkarhi wo wisa. A nga kumanga nkarhi wo dya loko a nga si suka ekaya hikuva a hlwerile ku pfuka.

Lulama a navela onge a nga dya sangweji ra chizi na paloni. Hi swona swakudya leswi a swi rhandzaka ngopfu. Lulama u rhandza na maapula, kambe a nga rhandzi lama ya rihlaza na ya xitshopani.

Hi nkarhi wo wisa Lulama u tsutsumile a ya eku xaveni. Loko a fika a kombela ku xavisewa sangweji ra chizi na paloni, kambe a ku ri na masangweji ya lethasi na paloni na botere ya timanga ntsena. Lulama u xavile sangweji ya lethasi na paloni hikuva botere ya timanga a yi n`wi lumaluma. A tlhela a xava na namuneti na mabisikitsi. U dyile sangweji hi ku hatlisa swinene. Leswi swi endlile leswaku a khomiwa hi ntsikwani.

1.1. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Lulama a twa ndlala na (vusiku, madyambu, nhlikanhi, mixo)

1.2. Hikokwalaho ka yini Lulama a twa ndlala.

Lulama a twa ndlala hikuva ...

1.3. Hetisa xivulwa lexi.

Lulama u xavile sangweji ra ...

1.4. Tsondzela letere ra nhlamulo leyi nga yona.

Lulama a rhandza xangweji ra ...

A timanga na botere

B chizi na paloni

C jamu

D lethasi na paloni

1.5. Komba nandzelelano wa timhaka. Tsala tinomboro ku suka eka 1-4.

Lulama u tsutsumile a ya eku xaveni.	
A ehleketa leswi a ta dya swona hi nkarhi wo wisa.	
A dya sangweji hi ku hatlisa.	
A xava xangweji ra lethasi na paloni.	

2.1. Hlawula rito leri faneleke ku tatisa xivandla lexi pfulekeke.
apula, paloni, lethasi

Lulama a navela onge a nga dya sagweji ra chizi na _____

2.2. Hetisa xivulwa lexi.

Lulama u khomiwile hi ntsikwani hikuva a ...

2.3 Tsondzela letere leri nga na nhlamulo leyi nga yona.
Loko Lulama a dya sangweji ra botere ya timanga wa ...

- A Tsaka.
- B Lumalumiwa.
- C twa ndlala.
- D Nandziheriwa.

2.4. Hlamula **hiswona** kumbe **a hi swona**.

Lulama u kumile sangweji leri a lava rona.

2.5. Tsala xihambano eka nhlamulo leyi nga yona.

Lulama a rhandza sangweji ra chizi na paloni. A tlhela a rhandza (**swiwitsi, maapula, namuneti**)

3.1. khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Lulama u xavile sangweji ra (chizi na paloni/ lethasi na paloni)

3.2. Nimixo exikolweni Lulama a ehleketa _____ leswi a ta dya swona hi nkarhi wo _____

3.3 Xana u ehleketa leswaku Lulama u rhandza maapula ya muhlovo muni?

3.4. Khwatihata nhlamulo leyi nga yona.

Lulama u twa ndlala hikuva nga dyangi swakudya swa (**tolo, mixo, madyambu**)

3.5. Tsondzela letere leri nga na nhlamulo leyi nga yona.

Lulama a nga dyangi ekaya hikuva a ...

- A hlwerile ku pfuka.
- B twa ndlala.
- C rhandza maapula.
- D nga lavi swakudya.

Langutisa xinavetisi lexi kutani u hlamula swivutiso.

Xiphaza xa Vhala

Swakudya swa nxavo wa le hansi swa namuntlha.

(A)

R3.00

(B)

R2.50

4.1. Languta xinavetisi lexi nga ehenhla xa swakudya. Tsala mavito swakudya leswi kombisiweke.

A	B
---	---

4.2. Xana i mali muni loko u xava sangweji na ayisikhimu swi ri swimbirhi?

4.3. Xana u nga swi tsakela ku xava swakudya leswi?

Seketela nhlamulo ya wena.

4.4. Tatisa marito ku hetisa xivulwa.

Namuntlha xiphaza xa _____ xi hungutile nxavo wa masangweji na _____

4.5. Tsala swivulwa swa 3-4 hi leswi u nga navelaka ku xava swona. Tihela u tsala leswaku u vona onge swi nga va mali muni.

5.1. Kopa maletere lama landzelaka.

b p g j h j

5.2. Kopa maletere lama landzelaka.

B P G J H F

5.3. Tiendleli khadi yo rhamba vanghana va wena eka ntlangu wa siku ra ku velekiwa. Tirhisa marito lama landzelaka.

Eka:

.....

Wa rhambiwa ku ta:

.....

Nkarhi:

.....

Ndhawu:

.....

Hi mina:

.....

5.4. Kopa swivulwa leswi landzelaka hi ndlela leyinene.

Lulama u rhandza u twa ndlala.

U xavile sangweji ya lethasi na paloni

A tlhela a xava na namuneti.

6.1. Tsala swivulwa leswi u tirhisa mahikahatelo lamanene.

vito ra yena i lulama

6.2. lulama u xavile yini hi nkarhi wa ku wisa

6.3. Ku xavisiwa masangweji tinamuneti mabisikitsi na tiayisikhimu

7.1. Dirowa layini ku fananisa nkarhi wa sweswi na nkarhi lowu nga hundza.

<u>Nkarhi wa sweswi</u>	<u>nkari lowu nga hundza</u>
Hlwela	tsutsumile
Xava	dyile
Tsutsuma	ehleketile
Dya	xavile
Ehleketi	hlwerile

7.2. Tirhisa marito lawa ya nga endzeni ka xibokisani ku hetisa swivulwa.

xavile	hlwerile
---------------	-----------------

(a) Lulama u _____ sangweji, mabisikitsi na namuneti.

(b) Mufana u _____ ku pfuka.

7.3. Tsala xivulwa eka nkarhi wa sweswi.

Tolo Lulama u nwile namuneti.

Sweswi _____

7.4. Tsala swivulwa u tirhisa marito lama.

(a). fambile

(b). tsakile

7.5. Hlaya xivulwa kutani u tsondzela rito leri nga rona.

Tolo u (**dyile/dya**) sangweji a nwa na namuneti.

8.1. Kopa xivulwa lexi u hlawula rito leri nga tsariwa hi ndlela leyinene.

Lulama u xavile (**sangweji/jisangwe**)

8.2. Tsondzela rito leri nga peletywa hi ndlela leyinene.

Lulama u khomiwile hi (**nkwatsina/ntsikwana**)

8.3. Tsala xihambano eka rito leri nga peletywa hi mfanelo.

U xavile sangweji na (**namuneti/ munaneti**)

8.4. Khwathata rito leri nga peletywa hi ndlela leyinene.

Lulama a (hlerwile/hlwerile) ku pfuka

9.1. Khwathata rito leri vulaka swo fana na leswi **anakanya**

Eheketa, hlekelela, hlwela

9.2. Khwathata rito leri nga ni nhlamuselo yo fana na **kahlula**.

tsutsuma, hatlisa, hlwela

9.3. Tsondzela rito fularha ra **pfuka**

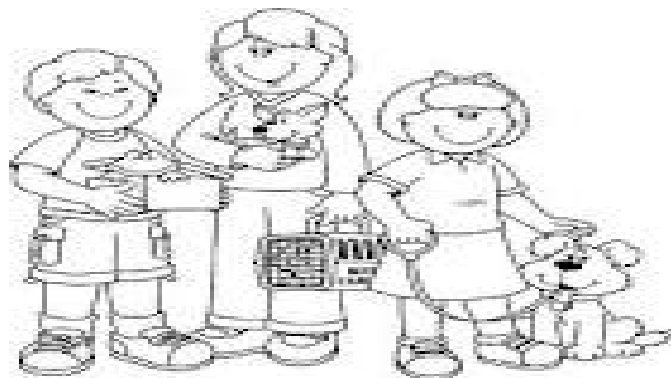
etlela, tlanga, tsutsuma

9.4. Tsala rito leri nga rona.

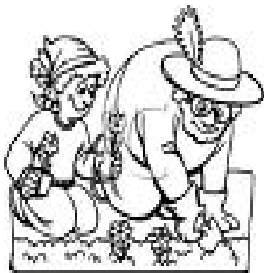
Rito fularha ra rhandza i _____

10.1 Tsala xitori xa tindzimana ta 4-5 hi leswi swi nga tshama swi ku humelela loko u hlwerile ku pfuka u karhi u lava ku ya exikoleni/ekerekeni kumbe kun`wana.

10.2. Tsala swivulwa swa 4-5 hi xifaniso lexi.

10.3 Tsala xivulwa xin`we hi swifanso leswi.

10.4. Tsala leswi swi ku humelaka exikolweni.
Sungula xivulwa xa wena hi marito lawa.

Hi Musumbhunuku _____

Hi Ravumbirhi _____

Hi Ravunharhu. _____

Hi Ravumune _____

Hi Ravuntlhanu _____